

POLKA, KTÓRA JAKO PIERWSZA ZOSTAŁA LEKARZEM WETERYNARII – PRZYPOMNIENIE POSTACI HELENY JURGIELEWICZ

HELENA JURGIELEWICZ Z DOMU BUJWID – PIONIERKA, PATRIOTKA, WIĘŹNIARKA OBOZU KONCENTRACYJNEGO. JEJ ŻYCIE TO PORUSZAJĄCY DOWÓD NA TO, ŻE DETERMINACJA W WALCE O WYKSZTAŁCENIE I OJCZYZNĘ POTRAFI POKONAĆ NAWET PIEKŁO WOJNY. POZNAJ HISTORIĘ NIEZWYKŁEJ KOBIETY, KTÓREJ NIEZŁOMNOŚĆ I UPÓR W DĄŻENIU DO CELU STANOWIĄ PONADCZASOWY WZÓR DLA PRZYSZŁYCH POKOLEŃ.

108

Monika Wnuczek-Liwoch

Bohaterka niniejszego artykułu urodziła się 7 czerwca 1897 r. w Krakowie. Do historii polskiej weterynarii przeszła jako pierwsza kobieta z dyplomem lekarza weterynarii, osiągnęła to dzięki sile swojej determinacji oraz pracowitości (1). Warto na samym początku zaznaczyć, że Helena Jurgielewicz urodziła się w domu pierwszego polskiego bakteriologa prof. Odo Feliksa Bujwida. Jej matka – Kazimiera Bujwid (z domu Klimontowicz) czynnie zajmowała się walką o prawa kobiet. Pomagała swojemu mężowi w jego pracy, organizując pracę Instytutu Produkcji Surowic i Szczepionek, który podlegał prof. Bujwidowi. Co warto podkreślić, bardzo wspierał żonę w pracy zawodowej oraz w jej zaangażowanie w walkę o możliwość lepszego wykształcenia dla kobiet. Sama Kazimiera Bujwid jako młoda dziewczyna marzyła o ukończeniu studiów, ale nie miała na to szansy z uwagi na obowiązujące prawo. Nie miała z kolei możliwości wyjazdu za granicę ze względu na uwarunkowania rodzinne. Chęć nauki u młodej kobiety była jednak większa i pomimo tylu trud-

Helena Jurgielewicz.

ności spotkanych na swojej drodze uparcie dążyła do rozwijania swojej wiedzy np. uczestniczyła w tzw. Uniwersytecie Latającym w Warszawie (2). Dzięki jej staraniom otwarto pierwsze żeńskie gimnazjum. Była również inicjatorką, aby kobiety pisały podania o przyjęcie na stu-

dia, dzięki czemu w 1896 r. przyjęto pierwsze studentki. Wraz z mężem wychowali sześcioro dzieci, dbając o ich rozwój i zachęcając do edukacji, stałego rozwijania swoich możliwości. Wpoili swoim dzieciom niechęć do wszelkich używek, nie tolerowali lenistwa, pokazali im, że najważniejsze jest staranne wykształcenie (3).

Helena Jurgielewicz marzyła, aby zostać lekarzem weterynarii, chociaż w latach jej młodości był to zawód niedostępny dla kobiet. Ona jednak nie poddała się i po maturze, którą zdała w 1915 roku, zdecydowała się na wyjazd do Lwowa, gdzie planowała rozpocząć studia w Akademii Medycyny Weterynaryjnej. Z uwagi na brak dostępności tego kierunku dla kobiet oraz powszechnej opinii, że tylko mężczyźni mogą sprostać trudom tego zawodu z powodu potrzeby dobrej kondycji fizycznej – córka prof. Bujwida przez trzy lata pozostawała tylko tzw. „wolną słuchaczką” na wybranym przez siebie kierunku. Jednak w tym czasie przekonała do siebie władze uczelni, ponieważ zauważono, że zdolnościami, wiedzą oraz pracowitością niejednokrotnie przewyższa swoich kolegów studentów.

Wtedy oficjalnie stała się studentem weterynarii (4).

W czasie studiów, młoda studentka brała udział w obronie Lwowa w 1918 r. Warto przy tym zauważyć, że była jedną z 65 kobiet biorących udział w walkach. Jej służba w wojsku zakończyła się nadaniem stopnia podporucznika Wojska Polskiego. Dyplom lekarza weterynarii uzyskała 5 maja 1923 r., będąc jednocześnie pierwszą Polką, która została lekarzem weterynarii. Jej pierwszą pracą zawodową była ta w Laboratorium Bakteriologicznym i Dóbr Państwowych w Warszawie, a następnie w 1932 r. objęła stanowisko kierownika sanitarnego w warszawskiej rzeźni. Była w tym czasie aktywna również w Akademickim Związku Sportowym (m.in. jeździła konno), a także jako członek Zarządu Głównego Rodziny Wojskowej (5).

Warto przy tej okazji wyjaśnić, skąd wzięła się w jej życiu ta ostatnia wspomniana aktywność. Helena Jurgielewicz swojego przyszłego męża – majora Kazimierza Jurgielewicza poznała w bardzo trudnych okolicznościach historycznych związanych z 1920 rokiem. Podczas jednej z bitew Józef Piłsudski, którego oficerem był K. Jurgielewicz – postanowił, że gdy para zostanie rodzicami, będzie on ojcem chrzestnym ich dziecka. Córką Jurgielewiczów, Krystyna przyszła na świat w 1921 roku w Krakowie, gdzie pierwsze dwa lata spędziła w domu swojego dziadka, prof. O. Bujwida. Jej chrzest odbył się znacznie później, gdy miała sześć lat. Ojcem chrzestnym, zgodnie z obietnicą, został Józef Piłsudski, a matką chrzestną została Michalina Mościcka – żona prezydenta Ignacego Mościckiego, z którym po przewrocie majowym z 1926 roku pracował Kazimierz Jurgielewicz (6).

Po ataku ZSRR na Polskę, rodzina Jurgielewiczów, to znaczy Helena wraz z mężem i córką wyjechali do Francji. Ona – podjęła pracę w Instytucie Pasteura (7), on – znalazł możliwość przystąpienia do Wojska Polskiego (8).

We Francji Helena wraz z córką Krystyną zdecydowały się pomagać ruchowi oporu. Za swoją działalność zostały wysłane do obozu koncentracyjnego w Ravensbrück. Po wojnie córka Heleny Jurgielewicz spisywała swoje wspomnienia. Była autorką m.in. „Na ścieżkach losu” (9).

W swoich wspomnieniach Krystyna Jurgielewicz-Bielczyk opisywała, że jej matka nawet po wyjściu z ciężkich warunków obozu koncentracyjnego, w którym były razem uwięzione, kiedy w drodze powrotnej – a trzeba dodać, że było

to w kwietniu 1945 r. i nie mogły wrócić wraz z innymi kobietami najkrótszą drogą ze strachu przed zbliżającą się Armią Czerwoną – pojawiła się pierwsza możliwość zjedzenia skromnego posiłku, Helena podzieliła się swoim jedzeniem z napotkanym głodnym psem. Był to wyjątkowy gest, szczególnie mając na uwadze okoliczności, które temu towarzyszyły (10).

Pomimo cierpienia, którego doznała w czasie wojny Helena Jurgielewicz, po bytu w obozie, po wojnie zdecydowała się powrócić do zawodu. Na emeryturę przeszła dopiero w roku 1973, czyli w wieku 76 lat. W ostatnich latach życia związana była z Myślenicami, do których zdecydowała się przenieść.

Zmarła 29 listopada 1980 r. Została pochowana na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie (11).

Córka Heleny – Krystyna Jurgielewicz-Bielczyk pracowała po wojnie jako nauczycielka języka francuskiego w warszawskich liceach, jak również na Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie. Po przejściu na emeryturę wraz z mężem – prof. Zygmuntem Bielczykiem przeprowadzili się do Piwnicznej-Zdroju. Oboje uzyskali 30 X 2008 r. tytuł honorowych obywateli tego miasta. Warto przy tej okazji wspomnieć, że prof. Zygmunt Bielczyk walczył w trakcie II wojny światowej. W czasie swojej pracy zawodowej związany był z Akademią Wychowania Fizycznego w Warszawie, gdzie sprawował także funkcję dziekana oraz prorektora. Do jego szczególnych zainteresowań zaliczało się narciarstwo. Liczną kolekcję nart przekazał do założonego przez siebie Muzeum Nart w Piwnicznej-Zdroju (12).

Bohaterka niniejszego artykułu jako mieszkanka Myślenic została upamiętniona wraz z innymi znanymi mieszkańcami tego miasta podczas zorganizowanej wystawy, którą otwarto 11 marca 2022 r. w Muzeum Niepodległości w Myślenicach pt. Myśleniczanki. Matki i córki niepodległości (13).

Z uwagi na stałą potrzebę upamiętnienia takich osób jak Helena Jurgielewicz – tym bardziej cieszy także inicjatywa młodych ludzi, którzy zdecydowali się wziąć udział w konkursie organizowanym przez Instytut Pamięci Narodowej w 2022 r. – NiezwyciężONE. Bohaterki Niepodległej. Był to ważny konkurs dotyczący przede wszystkim upowszechniania wiedzy o niepodległej Polsce, o kobietach, które za swoją działalność otrzymały Krzyż lub Medal Niepodległości. Pierwsze miejsce w kategorii

10-14 lat otrzymało czworo nastolatków wraz ze swoim opiekunem, którzy podjęli się zadania stworzenia kilkunastominutowego filmu poświęconego życiu i pracy Heleny Jurgielewicz. Dzięki takim konkursom oraz ich laureatom, pamięć o kobietach, które swoją działalnością przyczyniły się do odbudowy Polski – nie zginie (14). ●

Piśmiennictwo

1. Helena Bujwidówna – pierwsza Polka w historii, która została weterynarzem, a w legionach kobietą oficerem, <https://wdołnynmislasku.com/2021/06/16/helena-bujwidowna-pierwsza-polka-w-historii-ktora-zostala-weterynarzem-a-w-legionach-kobieta-oficerem> (dostęp z dnia 1 XII 2025 r.)
2. Gawryszczak M., Makówka M.: Lekarze patroni szpitali łodzi i województwa. Łódź 2025, 171.
3. Opolska Z.: 100 lat Polsko. Helena Jurgielewicz – pierwsza kobieta, która została lekarzem weterynarii, <https://www.medonet.pl/zdrowie/100-lat-polsko-helena-jurgielewicz-pierwsza-kobieta-ktora-zostala-lekarzem-weterynarii,artykul/1726344.html> (dostęp z dnia 1 XII 2025 r.)
4. Szarek J.: Helena Jurgielewicz – lekarz weterynarii cz. 1, <https://gazeta.myslenice.pl/helena-jurgielewicz-lekarz-weterynarii-cz-1> (dostęp z dn. 1 XII 2025 r.)
5. Chrzanowski W.: Helena Jurgielewicz – była pierwszą kobietą lekarzem weterynarii w Polsce, <https://kobieta.wp.pl/helena-jurgielewicz-byla-pierwsza-kobieta-lekarzem-weterynarii-w-polsce-5990139860440193> (dostęp z dnia 1 XII 2025 r.)
6. Szeliga P.: Na Powązkach spoczęła Krystyna Jurgielewicz-Bielczykowa, piwniczańska patriotka, <https://gazetakrakowska.pl/na-powazkach-spozyla-krystyna-jurgielewiczbielczykowa-piwniczanska-patriotka/ar/3333939> (dostęp z dn. 1 XII 2025 r.)
7. <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/instytut-pasteura/3914968.html> (dostęp z dnia 1 XII 2025 r.)
8. Chrzanowski W.: Helena Jurgielewicz – była pierwszą kobietą lekarzem weterynarii w Polsce, <https://kobieta.wp.pl/helena-jurgielewicz-byla-pierwsza-kobieta-lekarzem-weterynarii-w-polsce-5990139860440193> (dostęp z dnia 1 XII 2025 r.)
9. Michalec I.: Zmarła Krystyna Bielczyk. Piwniczna w żałobie, <https://sademczanin.info/wiadomosci/zmarla-krystyna-bielczyk-piwniczna-w-zalobie> (dostęp z dnia 1 XII 2025 r.)
10. <https://weekend.gazeta.pl/weekend/7,164869,24104817,jako-pierwsza-kobieta-w-polsce-skonczyla-weterynarię-i-leczyła.html> (dostęp z dnia 1 XII 2025 r.)
11. Szarek J.: Okres wojenny i piekło obozu koncentracyjnego w Ravensbrück cz. 3, <https://gazeta.myslenice.pl/okres-wojenny-i-pieklo-obozu-koncentracyjnego-w-ravensbruck> (dostęp z dnia 1 XII 2025 r.)
12. <https://www.piwniczna.pl/honorowi-obywatele-miasta.html> (dostęp z dnia 1 XII 2025 r.)
13. Holuj K.: Kobiety ważne nie tylko dla Myślenic. Wystawa „Matki i córki niepodległości” w Muzeum Niepodległości w Myślenicach, 11 III 2022 r., <https://dziennikpolski24.pl/kobiety-wazne-nie-tylko-dla-myslenic-wystawa-matki-i-corki-niepodleglosci-w-myslenicach/ar/ci-16094437> (dostęp z dnia 1 XII 2025 r.)
14. Aktualności – NiezwyciężONE. Bohaterki Niepodległej – prezentacja filmów nagrodzonych w konkursie edukacyjnym, <https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/173617,NiezwyciężONE-Bohaterki-Niepodległej-prezentacja-filmow-nagrodzonych-w-konkursie.html> (dostęp z dnia 1 XII 2025 r.)

Monika Wnuczek-Liwoch,
e-mail: monika_wnuczek@poczta.onet.pl